

Міністерство освіти та науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Філологічний факультет
Кафедра української та зарубіжної літератур
Кафедра української філології і методики навчання фахових
дисциплін

**Поліаспектність творчості
Лесі Українки
(до 150-річчя з дня народження)**

Збірник наукових статей і тез

Одеса
Букаєв Вадим Вікторович
2021

УДК 821.161.2.09

П49

Рекомендовано до друку Вченою радою Південноукраїнського
національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського
(протокол № 4 від 28 жовтня 2021 року)

Редакційна колегія

Бандура Т. Й., кандидат філологічних наук, доцент –
відповідальний редактор;

Босва Е. В., кандидат філологічних наук, доцент –
відповідальний редактор;

Яремчук Н. В., кандидат філологічних наук, доцент –
відповідальний редактор.

Рецензенти

Шевченко Т. М. – доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри української літератури Одеського національного
університету імені І. І. Мечникова

Гармаш Л. В. – доктор філологічних наук, професор, професор
кафедри української літератури та журналістики імені професора
Леоніда Ушкалова Харківського національного педагогічного
університету Г. С. Сковороди

Поліаспектність творчості Лесі Українки : збірн. наук. статей і
П49 тез. Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2021. 188 с.

УДК 821.161.2.09

© Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2021

Література

1. Бойко Ю. «Невеличка драма» В. Підмогильного на тлі дійсності 20-х років. *Досвід кохання і критика чистого розуму / Упоряд. О. Галета*. Київ, 2003. С. 313-330.
2. Ковалів Ю. Валер'ян Підмогильний. *Слово і Час*. 2019. № 2. С. 57-63.
3. Підмогильний В. Невеличка драма: Роман, повісті. Дніпропетровськ, 1990. 324 с.
3. Смолич Ю. Валер'ян Підмогильний. *Смолич Ю. Твори: у 8 т.* Київ, 1986. Т. 7. С. 4-29.
4. Тарнавський М. Між розумом і ірраціональністю: Проза В. Підмогильного. Київ : Пульсари, 2004. 230 с.
5. Шевчук В. Полинова зоря Валер'яна Підмогильного. *Українська мова і література в школі*. 1991. № 2. С. 10-18.

*Тетяна Анастасієнко,
магістрантка 1 року навчання
філологічного факультету
Науковий керівник – канд. філол. наук, доц.
Авксентьєва Г. А.*

ДЕТАЛЬ У РОМАНІ П. ЗАГРЕБЕЛЬНОГО «БРУХТ»

Постановка проблеми. П. Загребельний – багатогранний письменник. Його книги – це «думи і роздуми про народ від давнини до сучасності, про людей, які прагнуть від життя дива, шукають його і знаходять, втрачають або нівечать і – що найважче – творять його в муках і любові. Від Сивоока й Богдана лежать шляхи до наших сучасників – Череди і Карналя, творців добра, справедливості й краси», – так розмірковував над творчим феноменом письменника літературознавець В. В. Фащенко [5, с. 206]. Романи автора – від перших спроб, де характери лише окреслювалися, до експериментально-новаторських пошуків 80-х – 90-х років демонструють сприйняття людського життя як феномену творчого, діяльного. Кожний твір митця неповторний. Актуальність дослідження полягає в тому, що у сучасному літературознавстві ще немає комплексного дослідження авторської моделі творчості Павла Загребельного, зокрема своєрідності використання засобів

образотворення, зокрема художньої деталі, в епічних творах письменника останнього періоду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні щодо творчості Павла Загребельного маємо цілий ряд монографій, де детально студіюються романи письменника. Зокрема, у монографії В. Фащенко «Павло Загребельний: нарис творчості» звертається увага на дилогію «Європа 45» і «Європа. Захід», романи «З погляду вічності», «Розгін», «Левине серце». У окремому розділі аналізуються історичні романи «Диво», «Первоміст», «Смерть у Києві», а роман «Роксолана» аналізується паралельно з романом «Євпраксія» у контексті проблеми жіночої долі. У монографіях С. Шаховського, В. Дончика, А. Шпиталія, із зрозумілих причин, роман Павла Загребельного «Брухт» не розглядається. Стосовно цих творів маємо окремі статті Я. Голобородька, Н. Мельник, М. Слабошпицького.

Метою статті є з'ясування специфіки використання художньої деталі у романі П. Загребельного «Брухт».

Виклад основного матеріалу. Дослідники Г. Авксентьева та К. Чумак у статті «Психологічна деталь у романі В. Винниченка «Записки Кирпатого Мефістофеля» зазначають, що художню деталь у літературознавстві «... визначають як одну з важливих прикмет творчості письменників, а її застосування і прояв навіть, як певний стиль автора. Стосується це творчості О. Кобилянської, М. Коцюбинського, В. Стефаника, М. Хвильового, Г. Косинки, У. Самчука, Г. Тютюнника, яких вважають неперевершеними майстрами художньої деталі, що здатні «оживити» матеріал обставин, вловити сліди духовного життя у мертвих предметах і речах» [1, с. 40]. Майже всі літературознавці, торкаючись питання художньої деталі, відзначають його важливість. Але спеціальних робіт не так і багато. Варто зосередити увагу на роботах Ю. Кузнецова, Р. Цивіна, Є. Добіна, С. Паламара. Так, Євген Добін вважав, що деталь надає творові «бажаної рельєфності, закінченості, найбільшої виразності» [3, с. 303]. Дослідник стверджував, що деталь тяжіє до одиничності, замінює ряд подробиць. Л. Чернець називає деталь «найменшою одиницею предметного світу твору» [6, с. 64], наголошуючи, що «... деталізація предметного світу в літературі не просто цікава, важлива, бажана, – вона неминуча; інакше кажучи, це не прикраса, а зміст образу... Саме деталь, сукупність деталей...

заміщують в тексті ціле викликаючи у читача необхідні автору асоціації» [6, с. 65].

У романі про пострадянське життя – «Брухт» – Павло Загребельний виступає як інтелектуал-полеміст, як філософ свого часу, який глибоко осмислює протиріччя сучасного йому суспільства. Митець чи не єдиний з українських письменників, який з'ясував найголовнішу, найсуперечливішу проблематику українського буття: що є власне історія і що – людина в історичному існуванні. Не даремно О. Сулейменов назвав прозаїка людиною, котра «... вмiла говорити з Історією, була її літературним секретарем» [2, с. 68]. Роман «Брухт» про наше сьогодні, але історична тема у ньому стає наскрізною. Центральна постать роману – молодий учений-історик Ярема Совинський. Образ героя максимально наближений до автора і є носієм авторського погляду на зображуване. Письменник акцентує увагу читача на науковій діяльності Совинського, який, осмислюючи історію, має стояти над дріб'язковістю світу, розуміти закони історичного розвитку людства, мати незалежні погляди щодо сутності суспільства. Він постає у творі знавцем не лише світової та національної історії, а й філософії, літератури, мистецтва, так, як і письменник. Історія служить для автора своєрідним аргументом, який не потрібно доводити або обґрунтовувати: «Історія свідчить, що всі багаті завжди були негідниками... історія це підтверджує» [4, с. 64] тощо.

На початку своєї наукової кар'єри Ярема насправді намагається бути незалежним від світу бруду та лицемірства, прагне присвятити своє життя вивченню історії Римської доби, проте його оптимістичні прагнення стикаються з суворою жорстокою дійсністю: «історично-істеричний» академік іронічно «рекомендує» досліджувати у дисертації «потрібне для нашого суспільства» [4, с. 6]. Тому молодий учений змушений розробляти заполітизовану та нецікаву тему «Роль комсомольських організацій України в організуванні піонерських організацій України» [4, с. 6]. Тоді Совинський вперше зраджує самого себе, прилаштовується, а далі цей процес стає все більш логічним і послідовним. У розв'язці твору Ярема Совинський погоджується на принизливі умови щодо свого власного «я», проте вигідні матеріально – стає прес-секретарем корпорації «Куч-метал», таким чином, підпорядковуючи своє життя аморальній системі, перетворюючись на моральний «брухт». Можна провести паралель між образом Яреми Совинського та князем Вишневецьким (цьому

сприяє авторський вибір рідкісного імені протагоніста): Совинський отримує тавро «зрадника», пішовши проти власного «я», і поступово дійшов до моральної убогості.

У зав'язці твору Ярема знайомиться з вродливою жінкою на ім'я Євдокія. Історія життя Євдокії доволі трагічна. Пройшовши у свій час через коло принижень, вона чинить тепер так само і з іншими людьми, звертаючи увагу лише на капітал людини чи її корисність для власного бізнесу: «Десять років я живу в імперії, яка зветься «імперією грошей», і тепер для мене на цім світі не існує ніщо, окрім грошей» [4, с. 68]. Жінка стає грубою та цинічною. Павло Загребельний формує новий тип жінки – української «бізнес-леді».

Характери персонажів автор розкриває через цілий ряд деталей, серед яких особливо виділяються саме портретні. Окрім зовнішнього зображення, деталі стосуються ще й ситуативних рис, елементів одягу, що створюють цілісний психологічний портрет. Для прикладу розглянемо портрет Євдокії, поданий крізь призму сприйняття головного героя: «Він збагнув, що айкю його синьогронної сусідки дорівнює нулю, зате все інше... Навіть щільно сповита в діловий костюм з грубого твіду, вона вражала буйнощами свого розквітлого тіла. Тигриця. Лінівигини, лінівигини, лінівигини, лінівигини прижмур спокусливих очей... Пантера. Анаконда. Чи сміються анаконди? А вона засміялася, демонструючи дві низки своїх перлових зубів» [4, с. 11]. Автор використовує психологічно-цілісний портрет, описуючи найістотніші деталі зовнішності, інформує про вроду, стиль життя героїні та її ставлення до оточення, розумові здібності.

Створити уявлення про героїню допомагають психологічні деталі: «... за такими жіночими ногами підеш на край світу» [4, с. 153]; «Назвав Євдокію Євдоксією, та то був тільки комплімент, бо як же далеко нашій Дуньці, навіть найбагатшій до імператриці!» [4, с. 83]. Вкрай важливим є використання автором зорової деталі. Переважає синій колір одягу та очей Євдокії: «У всьому синьому є верх і низ» [4, с. 31]; «... потону в її суцільній синяві...» [4, с. 27]; «загадкове сине сяйво, якого незмога окреслити всіма існуючими словами...» [4, с. 22]; «... синьогронна сусідка» [4, с. 13]. Психологи підтверджують вплив кольору на сприйняття. Синій колір в одязі означає прагнення до спокою, гармонії з оточуючими людьми і самим собою. Перше почуття, яке він викликає, – це почуття настороженості. Тож, П. Загребельний обрав синій колір марно.

для Ледви: не така вже вона незалежна, холодна і неприступна, на підсвідомому рівні потребує підтримки.

Щодо протагоніста, то його образ автор витворює, використовуючи іронію, а подекуди і сарказм: «Сорокарічний втомлений, в міру цинічний, а також модно-іронічний столичний плейбой на утриманні в багатій провінційній дами» [4, с. 149]. Рідше використовує П. Загребельний зображення зовнішності: «Підсліпуватий з дитинства. Від народження. Післявоєнне покоління окулярників-велосипедистів» [4, с. 3].

Письменник навмисне вдається до побутової деталізації при змальовуванні комфортності, матеріальної принадності життя заможних. Заради такого життя легко втратити будь-яку мораль, гідність, забути про своє покликання, стерти у свідомості межу між добром і злом. Не треба думати, прагнути щось змінити у цьому світі на краще – можна просто насолоджуватися життям: «Ароматна кава, апельсиновий джем, кубики підсоленого масла в кришталевій вазочці, теплі хрусткі круасани, може, навіть привезені літаком з Парижа,... – і не треба йти до своєї міжнародної фундації, дивитися там на зажерливо роззявлені роти так званих політологів, конфліктологів, аналітиків і паралітиків, що ждуть американських грантів... принизливої милості й жалюгідних крихт з чужих бенкетних столів» [4, с. 174]. Таким чином витворюється контраст між заможними та пересічними людьми.

Висновки. У романі «Брухт» досить широко використовуються різноманітні деталі з метою розкриття образів-персонажів. Переважають портретні, зорові, мовленнєві, менш поширеними є речові, символічні, пейзажні деталі. П. Загребельний правдиво зобразив вади українського суспільства на сучасному етапі, використовуючи іронію, сарказм, гумор.

Література

1. Авксентьева Г., Чумак К. Психологічна деталь у романі В. Винниченка «Записки Кирпатого Мефістофеля». *Література. Фольклор. Проблеми поетики* : зб. наук. праць. Київ : Акцент, 2005. Вип. 22. Ч. 1. С. 40-53.

2. Білик Н. Міфологічний вимір семантики ключового знака-символу в романах П.Загребельного «Диво» та «Первоміст» та І. Андрича «Міст на Дрині». *Слово і Час*. 2009. №10. С.66-76.

3. Добин Е. Сюжет и действительность. Искусство детали. Ленинград : Сов. писатель, 1981. 461 с.

4. Загребельний П. Брухт: роман. Харків : Фоліо, 2003. 253 с.

5. Фашенко В. В. У глибинах людського буття: літературознавчі студії. Одеса : Маяк, 2005. 546 с.

6. Чернец Л. Деталь. *Введение в литературоведение: Литературное проишведение: основные понятия и термины.* Москва, 2000. С. 62 – 75.

Галина Авксентьєва,
канд. філол. наук, доц.

Ольга Перан
магістрантка 1 року навчання
філологічного факультету

ЖАНРОВА ПРИРОДА РОМАНУ В. ЛИСА «СТОЛІТТЯ ЯКОВА»

Постановка проблеми. Сьогодні українська література існує у вільному суспільстві, де кожен може читати і писати те, що йому подобається. У ній розвиваються жанри масової літератури – детектив, трилер, мелодрама, містика. Водночас у вітчизняному письменстві активно працюють автори, які прагнуть творити «високу літературу», намагаючись втілювати в ній глибинний зміст. Саме до таких митців належить Володимир Лис. Його творчість вирізняється серед письменників кінця ХХ – початку ХХІ століття. Прозаїк отримав визнання як автор високохудожніх постмодерних текстів, які привертають увагу своєю надзвичайною багатогранністю.

Різноманітні твори письменника (романи, повісті, драми, есе та ін.) становлять собою самобутнє художнє явище в сучасній українській прозі та драматургії. Письменницький доробок митця нараховує сьогодні цілий ряд романів, а саме: «Айстри на зрубі» (1991), «Романа» (2001), «Маска» (2002), «Продавець доль» (2002), «Жінка для стіни» (2003), «І прибуде суддя» (2004), «Графиня» (2005), «Камінь посеред саду» (2007), «Острів Сильвестра» (2009), «Століття Якова» (2010), «Іван і Чорна Пантера» (2012), «Соло для Соломії» (2013), «Країна гіркої ніжності», (2015), «Обітниця» (2019) тощо. Творчість автора вимагає уважного студіювання, тому